

Flyktinginvandring räddar inte landsbygden

Dagens Samhälle den 20 juni 2019

Sveriges kommuners förutsättningar att klara sina åtaganden kommer att förändras under de kommande åren. I en ny rapport pekar Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) på behovet av ökad sysselsättning genom såväl förbättrad integration av utrikes födda som ett förlängt arbetsliv.

Landets befolkningsstruktur är under förändring. Enligt Statistiska centralbyrån uppgår den andel av Sveriges befolkning som är i åldern 20–64 år i dag till omkring 57 procent, medan andelen som är över 65 år uppgår till runt 20 procent. År 2040 förväntas andelen i åldern 20–64 år uppgå till runt 54 procent, medan andelen äldre förväntas uppgå till omkring 23 procent. Förändringarna i befolkningsstrukturen återspeglas också i att den så kallade försörjningskvoten, som visar hur många yngre och äldre en person i åldern 20–64 år måste försörja förutom sig själv, kommer att öka under kommande årtionden.

Av SNS Konjunkturrådsrapport för 2019 framkommer att befolkningsutvecklingen skiljer sig åt mellan olika kommuner och olika kommuntyper. Medan andelen som bor i storstäder förväntas öka under kommande år, förväntas andelen personer som bor i kommuner på landsbygden minska. De krympande kommunerna åldras dessutom fortare än de växande, med en stigande försörjningskvot som följd.

Förutsättningarna att klara sina framtida åtaganden varierar alltså mellan olika kommuner. Möjligheterna för att klara kommunala åtaganden ter sig särskilt dåliga i kommuner på landsbygden. Ibland framförs tankar om att invandring skulle vara ett sätt att förändra åldersstrukturen i befolkningen och vända trenden med minskad befolkning i landsbygdskommuner. De senaste årens relativt omfattande invandring har haft påverkan på befolkningsstrukturen i Sverige. Den utrikes födda befolkningen består i högre grad än den inrikes födda av människor i förvärvsarbete åldrar. Invandringen har därför haft en positiv effekt på befolkningens åldersstruktur och dessutom sannolikt haft en återhållande effekt på befolkningsminskningen i vissa landsbygdskommuner.

Trots detta finns inga belägg för att invandring ger något nettotillskott till kommunernas ekonomi. En förklaring är den utrikes födda befolkningens låga sysselsättningsgrad och den långa tid det tar för nyanlända flyktingar att etablera sig på arbetsmarknaden.

I en rapport till Finanspolitiska rådet från 2016 konstateras bland annat att den långa tid det tar för flyktingar att komma i sysselsättning, kombinerat med att flyktingar som är sysselsatta ofta har låga inkomster, gör att flyktingarnas beroende av försörjningsstöd minskar mycket långsamt.

Flyktinginvandringen blir därför en kostnad för Sveriges kommuner. Statens ersättning till kommunerna täcker inte deras kostnader för flyktingmottagandet, och problem uppstår framför allt i kommuner där arbetslösheten är hög och möjligheterna för flyktingarna att komma i sysselsättning begränsade.

Framför allt riskerar kommuner på landsbygden att bli förlorare, vilket kan illustreras med hjälp av uppgifter om sysselsättningsläget för utrikes födda från länder utanför Europa i ett antal kommuner. Statistiska centralbyråns uppgifter över andel förvärvsarbete visar exempelvis att andelen

förvärvsarbetande bland utrikes födda från länder utanför Europa uppgick till omkring 45, 40 respektive 37 procent i mindre kommuner som Orsa, Hagfors och Filipstad år 2017. I större kommuner som Uppsala och Örebro uppgick andelen förvärvsarbetande från länder utanför Europa till runt 60 procent vid samma tidpunkt. I småländska Lessebo uppgick andelen förvärvsarbetande från länder utanför Europa till strax över 40 procent år 2017 medan den i Växjö, några mil därifrån, uppgick till omkring 57 procent.

Att integrationsproblemen är stora i kommuner på landsbygden med dåligt arbetsmarknadsläge borde inte förvåna någon. Forskning visar att flyktingar som bosätter sig på orter med dåligt arbetsmarknadsläge försämrar sina möjligheter på arbetsmarknaden även på lång sikt.

Under slutet av 1980- och början av 1990-talet utplacerades flyktingar i Sverige enligt den så kallade "Hela Sverige-strategin". Syftet var att fördela flyktingmottagandet över landet och bryta koncentrationen av utrikes födda i storstäder. Resultatet blev att flyktingar ofta placerades i mindre kommuner med lediga bostäder men med sämre arbetsmarknadsläge. Utvärderingar av strategin visade att den hade negativa effekter på flyktingarnas inkomster, sysselsättning och möjligheter till egenförsörjning flera år efter att de kommit till Sverige. Även annan forskning visar på att flyktingar som har sin första bostad i en region med hög arbetslöshet klarar sig sämre på arbetsmarknaden på såväl kort som längre sikt än flyktingar som bosätter sig på orter med mer gynnsamt arbetsmarknadsläge.

Att nyanlända bosätter sig i kommuner med dåligt arbetsmarknadsläge försvårar alltså möjligheterna på arbetsmarknaden. Situationen förvärras dessutom ytterligare av den pågående reformeringen av Arbetsförmedlingen som riskerar leda till att ett flertal arbetsförmedlingskontor runt om i landet försvinner.

Det är känt att utrikes födda har sämre tillgång till de sociala nätverk och kontakter som är viktiga för att etablera sig på arbetsmarknaden. Nyanlända saknar i många fall helt tillgång till sådana nätverk. Kontakter med Arbetsförmedlingen kan därför antas vara särskilt viktig för nyanlända utrikes födda, och nedläggningen av arbetsförmedlingskontor riskerar att slå särskilt hårt mot utrikes födda på mindre orter med hög arbetslöshet.

Invandring till landsbygdskommuner är således ingen lösning på problemet med en åldrande befolkning eller på kommuners ekonomiska underskott. Snarare riskerar invandring till dessa kommuner leda till att kommunernas ekonomiska problem ökar, då den dåliga integrationen av nyanlända leder till låga skatteintäkter och höga kostnader för försörjningsstöd för kommunerna. Till detta kan läggas att många kommuner på landsbygden har en relativt liten skolektor och ställs inför ytterligare utmaningar när ett stort antal yngre nyanlända anländer till kommunerna.

På kort sikt kan invandring ha en dämpande effekt på förändringen av åldersstrukturen i befolkningen. Men på längre sikt åldras även den utrikes födda befolkningen, med ökat behov av olika välfärdstjänster som följd. Flyktinginvandring till orter på landsbygden löser alltså inte de problem kommunerna står inför. Att bosätta sig på en ort med dålig arbetsmarknad försvårar dessutom möjligheterna till lyckosam integration för flyktingarna själva.

Mats Hammarstedt